

УДК 332.3

ГЕНЕЗИС ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Купінець Л.Є., Жавнерчик О.В.

В статті розглянуто становлення та розвиток екологічної безпеки як сукупності процесів та дій по її досягненню крізь призму трансформації земельних відносин. Визначено проблемне поле трансформаційного процесу, окреслено напрямки щодо формування політики досягнення екологічної безпеки при реалізації економічних інтересів в сфері земельних відносин.

Постановка проблеми. Трансформація земельних відносин в науці і практиці розглядається як ключовий елемент аграрної реформи. Сутність ринкових перетворень в аграрному секторі передбачала зміну основ земельної власності, форм використання земельних ресурсів з урахуванням регіональної специфіки землекористування. Проте на фоні ринкових трансформацій в сфері земельних відносин продовжує погіршуватись якісний стан земельного фонду, посилюються деградаційні процеси в результаті підвищених техногенних навантажень, нерационального використання і недостатніх заходів щодо охорони земельних ресурсів, що актуалізує дослідження питань екологічної безпеки. Як визначено в Стратегічних напрямках розвитку сільського господарства України на період до 2020 року, метою стратегії розвитку земельних відносин у сільському господарстві є: забезпечення сталого землекористування; збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів; трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки; екологізація землекористування на засадах його сталого розвитку [1, с.40].

Трансформація земельних відносин розпочалась у 1991 році подоланням державної монополії на землю і перерозподілом земель. За попередній період було створено інститут приватної власності на землю, нові види агроформувань, змінилась структура землеволодінь і землекористувань, проведено грошове оцінювання земель, запроваджено платність землекористування та закладено основи ринку земель. Зміна форм власності на землю та розвиток різних типів землекористування заклали правові та соціальні основи подальшої трансформації системи земельних відносин в напрямку формування земельного устрою країни на засадах сталого розвитку.

Недосконалість державного регулювання трансформаційного процесу сприяла загостренню проблем екологічного характеру: зміни форм власності на землю призвели до порушення існуючої організації території землекористування та суттєво вплинули на структуру земельних угідь і посівних площ сільськогосподарських культур, більшість

сільськогосподарських товаровиробників не дотримується науково обґрунтованих сівозмін, не використовує ґрунтозахисні технології вирощування сільськогосподарських культур, не витримує оптимального співвідношення застосування органічних та мінеральних добрив, внаслідок чого відбувається виснаження земель, зниження родючості ґрунтів та активізація деградаційних процесів.

Дослідженню базового підґрунтя сучасних трансформаційних процесів в економіці присвятили свої праці такі вітчизняні вчені як: В.М. Геєць, С.І.Дорогунцов, М.І.Долишній; обґрунтуванню економічних аспектів формування механізму раціонального використання і охорони земель присвячені праці В.В.Горлачука, Д.С.Добряка, М.М.Федорова, Л.Я.Новаковського, А.М.Третяка, М.А.Хвесика. Однак тенденції і характер сучасних трансформацій в сфері земельних відносин потребують системного опрацювання, особливо з позицій вирішення проблеми забезпечення екологічної безпеки використання земель, зважаючи на незворотність ринкових трансформацій в умовах загострення протиріч і необхідність подальшої роботи в цьому напрямку.

Метою статті є розгляд зародження проблеми екологічної безпеки в контексті етапів земельної реформи, визначення проблемного поля процесу забезпечення екологічної безпеки аграрного землекористування та обґрунтування основних напрямків щодо попередження екодеструктивного впливу економічних трансформацій на стан земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Земельні відносини – це відносини, які виникають щодо володіння, користування, розпорядження та управління земельними ресурсами на всіх рівнях (державному, регіональному, господарському та внутрігосподарському рівнях) як об'єктами господарювання і засобами сільськогосподарського виробництва, а також заходи щодо відтворення та охорони земельних ресурсів [2-4].

Головна мета трансформації земельних відносин полягала в трансформації відносин власності на земельні ресурси (реформування майнових відносин), залишаючи поза увагою питання щодо формування умов реалізації пріоритету екологічної безпеки, створення таких механізмів функціонування, які б сприяли охороні земельних ресурсів та збалансованому, екологічно безпечному землекористуванню. На сучасному етапі економічних трансформацій в аграрній сфері при розбудові інфраструктури ринку земель сільськогосподарського призначення виявляється значний потенціал для забезпечення виконання вимог екологічної безпеки при передачі земельних ділянок у власність, в довгострокову оренду, виконанні угод по регулюванню транскордонного співробітництва в галузі охорони сільгоспугідь та зниженні трансакційних витрат агробізнесу.

Таким чином, земельні відносини - це сегмент суспільних відносин, які виникають між суб'єктами з приводу права власності і управління земельними ресурсами у формі землеволодіння, землекористування і

земле розпорядження, а також при розподілі доходів, отриманих у результаті їхнього використання – привласнення і розподілу земельної ренти. Забезпечення раціонального використання земель потребує комплексного і збалансованого регулювання, тобто економічне регулювання за допомогою податків, орендної плати, іпотеки повинне вирішувати і екологічні завдання: – поліпшення, відтворення і охорону земельних ресурсів – з метою збереження ґрунтової родючості [5].

Оскільки трансформація земельних відносин характеризується як процес, при якому протягом визначеного терміну відбуваються кількісні і якісні зміни, структурні перетворення всіх елементів системи, що носить динамічний характер, то трансформація може сприяти покращенню умов функціонування системи і навпаки, в залежності від закладеного імперативу трансформаційного процесу. Імператив екологічної безпеки в процесі трансформації земельних відносин передбачає їх розвиток і удосконалення, здатний забезпечувати стале відтворення природно-ресурсного потенціалу та задоволення екологічних потреб суспільства, нинішнього і майбутнього поколінь.

Прослідкуємо динаміку здійснених реформ для оцінки ролі, місця і складності вирішення проблем забезпечення екологічної безпеки в сфері земельних відносин, що можливо шляхом виділення поставлених цільових орієнтирів і співставлення їх з реально досягнутими результатами за економічною та екологічною складовими:

1. Оцінка економічної ефективності реалізації концепції роздержавлення і переходу до багатоманітності форм власності в землекористуванні і виникнення різних форм господарювання, наслідків приватизації.

2. Оцінка посилення екологічної складової в політиці землекористування і безпека земель в умовах трансформаційного процесу.

Трансформація земельних відносин здійснювалась поетапно.

I етап (1992-1994рр.). З метою формування високоефективного сільського господарства на основі активізації статусу власника землі здійснювалась передача сільськогосподарських угідь у колективну власність, що реалізовувалось двома шляхами: шляхом передачі громадянам у приватну власність земель запасу і резервного фонду для ведення селянського (фермерського) господарства; членам сільськогосподарських підприємств був наданий статус власників земель, що знаходились у них у використанні. В результаті проведення даного етапу на 01.01.1999р. 99,5% колективних сільськогосподарських підприємств України отримали землю у колективну власність, що склало 45,7% земельного фонду (27,6 млн га).

II етап (1995-1997рр.). З метою паювання земель, що знаходились у колективній власності члени колективних сільськогосподарських підприємств отримували сертифікати на право на земельну ділянку (пай), власники яких отримали право розпорядження до виділення земельного паю в натурі, що підтверджувалось державним актом на право приватної власності на землю. Паювання сільськогосподарських угідь здійснювалась

повільними темпами, майно членів колективних сільськогосподарських підприємств продовжувало вважатись майном самого підприємства на засадах колективної власності.

Таким чином, стабілізувалась структура земельних власників і сформувалась структура використання ними сільськогосподарських земель (табл..1).

Таблиця 1

Розподіл земельної площі та сільськогосподарських угідь, %

Показник	Загальна земельна площа	Сільсько-господарські угіддя	У тому числі		
			рілля	сіножаті	пасовища
Усього земель	100	68,9	53,8	3,99	9,08
Землі сільськогосподарських підприємств і громадян	62,7	60,45	51,25	2,65	4,92
У тому числі землі сільськогосподарських підприємств	35,4	34,1	31,87	0,68	1,2
У тому числі недержавних	33,4	32,4	30,47	0,62	1,03
Землі громадян	27,3	26,35	19,38	1,97	3,72
Землі користувачів інших категорій	37,3	8,45	2,55	1,34	4,16

За даними Державного агентства земельних ресурсів України

III етап (1997-1999рр.). З метою реструктуризації господарств, створення гнучких виробничих структур і концентрації сільськогосподарських земель і капіталу у найбільш ефективних землекористувачів проводилось видання державних актів на право приватної власності на землю і реструктуризація колективних сільськогосподарських підприємств з утворенням підприємств ринкового типу (табл..2).

Таблиця 2

Розподіл діючих сільськогосподарських підприємств за розміром сільськогосподарських угідь у 2011 році

Розмір сільськогосподарських угідь, га	Усього	Відсотків до загальної кількості	Площа сільсько-господарських угідь, тис. га	Відсотків до загальної площі сільсько-господарських угідь підприємств
Підприємства, що мали сільсько-господарські угіддя	48256	86,0	21570,6	100,0
до 5,0	5639	10,1	17,8	0,1
5,1–10,0	3983	7,1	31,4	0,1
10,1–20,0	4897	8,7	75,6	0,4

20,1–50,0	13535	24,2	512,2	2,5
50,1–100,0	4895	8,7	350,0	1,6
100,1–500,0	7195	12,8	1757,4	8,1
500,1–1000,0	2595	4,6	1870,4	8,7
1000,1–2000,0	2549	4,5	3664,8	16,9
2000,1–3000,0	1304	2,3	3188,8	14,8
3000,1–4000,0	640	1,2	2206,3	10,2
4000,1–5000,0	355	0,6	1577,9	7,3
5000,1–7000,0	342	0,6	1975,2	9,2
7000,1–10000,0	175	0,3	1456,0	6,7
більше 10000,0	152	0,3	2886,8	13,4
Підприємства, що не мали сільсько-господарських угідь	7877	14,0	x	x

За даними Державного агентства земельних ресурсів України

В результаті реформування 58,8% підприємств займають лише 4,7% від загальної площі сільгоспугідь, що належать підприємствам (розміром від 5 до 100 га), 17,4% підприємств належать 16,8% угідь (розміром від 100 до 1000 га) та 9,8% підприємств належать 78,5 загальної площі сільськогосподарських угідь, що належать підприємствам (розміром від 1000 до 10000 га та більше).

В результаті паювання держава та місцеві органи влади фактично втратили контроль над землекористуванням, відсутність системності у використанні земель, низька ефективність (збитковість) новостворених сільськогосподарських підприємств не сприяла концентрації зусиль на раціоналізації землекористування і забезпеченні сталого відтворення родючості земель (табл.3).

Таблиця 3

Заходи в процесі трансформації земельних відносин та екологічна безпека земель

Заходи	Мета	Невирішені проблеми
Формування багатоукладності аграрної економіки, приватизація і паювання земель	Юридичне закріплення прав власності на землю Стабілізація відносин власності на землю	Розміри землекористувань недостатні для ведення конкурентоспроможного господарства, дрібні господарства використовують ручну працю, нехтування принципами екологічної безпеки
Розвиток орендних відносин	Залучення продуктивних земель в активний сільськогосподарський обіг, формування оптимальних землекористувань	Здебільшого короткострокова оренда, натуралізація орендної плати унеможливає здійснення заходів з охорони земель
Грошова оцінка земель	Удосконалення системи земельних платежів Розвиток інфраструктури	Реальна база податкових платежів так і не враховує екологічну складову, застосування механізмів

	ринку землі Раціональне розміщення і спеціалізація господарств	іпотечного кредитування все ще в стадії запровадження
Соціальна спрямованість реформ	Соціальне відродження села Розбудова соціальної інфраструктури на селі	Фінансова державна допомога відсутня, погіршуються умови життя сільського населення, скорочується зайнятість сільських мешканців, загострюється демографічна ситуація
Екологічна безпека земель	Формування екологічно стійких землеволодінь і землекористувань Відновлення земельно-ресурсного потенціалу	Відсутність системності при проведенні реформ за низького рівня екологізації обумовила зростання навантаження і подальшу деградацію земельних ресурсів

Авторська розробка

Створення багатокладної аграрної економіки на основі рівності різних форм власності і способів господарювання на землі в підсумку так і не призвели до підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Ефективність новостворених структур ринкового типу з екологічної точки зору залишається на низькому рівні. Спроби вирішення екологічних проблем в землекористуванні у зв'язку із парцеляцією зіткнулися з обмеженими можливостями суб'єктів господарювання, що потребує розробки диференційованих механізмів вирішення проблем забезпечення екологічної безпеки для господарств різних форм власності і господарювання.

Нехтування принципами екологічної безпеки в процесі трансформації земельних відносин призвели до активізації небезпечних процесів, яка зростає в середньому у 3-5 разів, це зсуви, ерозія, суфозія, дефляція, карст, селі, засолення, підтоплення, просідання тощо.

На 80 % території спостерігається прояв близько 20 видів небезпечних для населення природно-антропогенних процесів, серед яких загрозливими залишаються підтоплення, зсуви, абразія, карст. Водною та вітровою ерозією охоплено понад 17,0 млн. га сільськогосподарських угідь, або 40,9 % їх загальної площі. Найбільше еродовано ґрунтів у Донецькій (70,6%), Луганській (62) і Одеській (56%) областях. Еродовані землі включають 4,7 млн. га середньо- і сильно змитих, у тому числі 68 тис. га таких, що повністю втратили гумусний горизонт. Загалом в Україні щорічне збільшення площі еродованих земель складає в середньому близько 80-120 тис. га, що спричиняє чималі економічні збитки. Ерозія та засолення з причин незбалансованого зрошення призводять до опустелювання земель. Якщо узагальнити всі зміни, то майже на 22 відсотках території України можна спостерігати сильно, дуже сильно уражені та непридатні до повного використання ґрунти. Така ситуація значно погіршує умови проживання і виробничої діяльності населення,

особливо негативно впливає на стан його здоров'я. Це вимагає вжиття необхідних науково обґрунтованих заходів, спрямованих на охорону земель і підвищення їх родючості [6, с.56].

Таким чином, накопичення регресивного потенціалу в процесі трансформації земельних відносин характеризується втратою властивостей і якості ґрунтів, зниженням рівня їх безпечної межі господарського використання. Глобальність трансформації земельних відносин ускладнила дотримання послідовності і етапності перетворень, тому в умовах сучасних реалій оцінка наслідків і пошук шляхів стабілізації негативних проявів реформування виступають корегуючим етапом процесу стабілізації земельних відносин.

На думку фахівців, трансформація власності на природні ресурси та земельні ділянки повинна враховувати принципи екосистемного управління природним об'єктом (природно-ресурсним потенціалом), а тому різні сторони відносин власності (володіння, користування, розпорядження, відповідальність) потребують відповідної конкретизації з позиції посилення в них екологічного аспекту [7, с.73]. Тому забезпечення екологічної безпеки в умовах трансформації земельних відносин, як процес безперервного перетворення системи земельних відносин, який характеризується досягненням збалансованого, екологічнобезпечного та цілеспрямованого розвитку, передбачає забезпечення дотримання балансу між інтенсивністю ґрунторуйнівних процесів і інтенсивністю ґрунтоутворення і ґрунтовідтворення, що в підсумку забезпечує збереження споживчої корисності сільськогосподарських земель як основного засобу виробництва в сільському господарстві.

На сьогодні можна виділити такі негативні тенденції в процесі трансформації земельних відносин, які прямо чи опосередковано вплинули на стан екологічної безпеки земель [8, с. 182]: переважання у сільськогосподарському виробництві відносин оренди, які не зацікавляють користувача землі здійснювати довгострокові вкладення коштів у відповідні земельні ділянки; зниження продуктивної здатності земель внаслідок недостатнього вкладення коштів у відтворення їх родючості; подрібнення (парцеляція) земельних масивів і створення великої кількості малоефективних господарств, неспроможних здійснювати заходи по охороні земель; неможливість отримання власниками землі кредиту під заставу земельної ділянки через відносно невеликий її розмір.

Блок проблем з охорони земель в процесі трансформації в реаліях здійснених перетворень, зважаючи на кризові явища в економіці і пошук шляхів виходу з системної кризи був проігнорований. Здійснення трансформації земельних відносин в Україні базувалось, і досі базується на застарілих положеннях. В зарубіжних країнах (Нідерланди, Китай, Ізраїль) відбувся перегляд концепції земельного власника, тобто абсолютне право власності на землю не визнається, земельні відносини звужені до права користування землею (здебільшого довгострокові

орендні відносини), оскільки саме цей постулат сприяє реалізації суспільних інтересів (за умови коли приватна власність приходить в протиріччя із суспільними інтересами, вона перестає відноситись до юрисдикції приватного права).

Цілеспрямований перехід до забезпечення екологічної безпеки в процесі трансформації земельних відносин можливий лише шляхом створення відповідного правового поля, раціонального поєднання адміністративних і економічних механізмів державного управління цим процесом в рамках адекватних організаційних структур, проведення відповідної інноваційно-інвестиційної політики і формування необхідного інформаційного простору [9, с.82].

Існуючий економічний механізм реалізації земельної власності обумовлює головне завдання трансформаційного процесу на сучасному етапі - подолання існуючої деформації економічного механізму в землекористуванні, посилення його стимулюючої та регулюючої функцій, підвищенні його ефективності [10].

В економіці природокористування виділяють в числі механізмів реалізації екологічних цілей пряме регулювання шляхом адміністративного, правового і технічного впливу держави для підтримки позитивних тенденцій і подолання негативних наслідків та економічне стимулювання (непряме регулювання) шляхом розвитку ринкових механізмів. В практиці багатьох країн економічне регулювання розглядається як доповнення до прямого державного регулювання шляхом диверсифікованого використання комплексу механізмів і інструментів, орієнтованих на мотивацію і стимулювання забезпечення екологічної безпеки в сфері землекористування. Використання методів прямого впливу характеризується директивним характером і жорстким контролем використання та передбачає удосконалення земельного законодавства і запровадження системи санкцій до суб'єктів господарювання, що нехтують принципами екологічної безпеки в господарській практиці на основі інтенсифікації державного нагляду і контролю. Таке організаційно-правове втручання держави покликане подолати суперечності ринкового середовища і активізувати заходи попередження подальшого погіршення стану земельних ресурсів (табл..4).

Таблиця 4

Система механізмів прямого регулювання екологічної безпеки землекористування

Тип механізму	Складові частини механізму
1. Інституціональний	Регламентация порядку набуття у власність, порядку вилучення (викупу), купівлі-продажу та іпотеки земель сільськогосподарського призначення Реєстрація та гарантування прав на землю, практика вирішення земельних спорів
2.Контрольний	Встановлення нормативів і стандартів еколога безпечного землекористування Регламентация порядку зміни цільового призначення,

	держконтроль за використанням земель, екологічний моніторинг, сертифікація, ліцензування, екологічна експертиза
3. Фіскальний	Екологізація платності землекористування (природно-ресурсні платежі з урахуванням екологічного стану, платежі за забруднення земель) Плата за зміну цільового призначення, реєстраційні збори Штрафні санкції за порушення вимог еколого безпечного землекористування
4. Компенсаційний	Державне фінансування програм і проектів охорони земель Компенсація витрат на поліпшення земель і їх охорону Компенсація витрат на запровадження альтернативних ресурсозберігаючих і безпечних технологій та систем землеробства

Авторська розробка

Використання методів непрямого впливу передбачає активізацію інтересів, мотивацію і стимулювання еколого безпечного землекористування шляхом внутрішньої державної підтримки, фіскальної і кредитної політики, що дозволяє вирішувати завдання за межами ринкового саморегулювання.

Загальне правове поле щодо регулювання аграрного землекористування не має системності і містить багато протиріч і прогалин, що потребує гармонізації законодавчої бази у відповідності до міжнародних норм. Цілеспрямований розв'язок екологічних проблем в процесі трансформації земельних відносин дозволяє сформулювати проблемне поле трансформаційного процесу, визначити пріоритетні напрямки подолання та визначити перелік потребуючих розробки і затвердження нормативно-правових документів в рамках прямого регулювання (табл.5).

Таблиця 5

Сучасні проблеми трансформації земельних відносин

Проблемне поле трансформації земельних відносин	Напрями подолання	Необхідне нормативно-правове забезпечення
Втрата контролю над екологічною безпекою землекористування, посилення процесів деградації земель та зниження родючості	Моніторинг Нормування навантажень	Положення про порядок визначення якості земель Положення про екологічне зонування земель
Зміна форм власності парцеляцією призвела до утворення великої кількості збиткових підприємств з низьким потенціалом економічного зростання	Створення умов для концентрації землі у ефективного товаровиробника	Положення про ліквідацію прав власності (вилучення земельної ділянки) у випадку нераціонального використання і погіршення її якості
Спекуляції при здійсненні	Розвиток права	Положення про

операцій із землею, тінізація операцій	оренди, орієнтація на довгострокові орендні відносини	адміністративну відповідальність за порушення порядку обороту сільськогосподарських земель
Відсутність узгодженості при управлінні між державними і регіональними органами влади, децентралізація управління	Чіткий розподіл функцій, повноважень і відповідальності	Положення по порядок державного контролю за використанням і охороною земель
Слабка регулююча функція платності землекористування, відсутність санкцій за порушення вимог еколого безпечного землекористування	Цільове використання коштів на охорону земель	Положення про економічне стимулювання охорони земель і підвищення родючості

Авторська розробка

Оскільки формування ефективного власника на селі знаходиться в стадії перманентного становлення, а ринкові механізми ще не дієві, то необхідна активізація механізмів, здатних адекватно регулювати і мотивувати суб'єктів господарювання до ведення природоохоронної діяльності в сфері земельних відносин. Здобутки адміністративно-командної системи обумовили те, що в складі методів державного регулювання земельних відносин переважає пряме регулювання за допомогою правових актів та дій виконавчої влади).

Висновки. Ефективність трансформації земельних відносин характеризується змінами у всій системі соціально-економіко-екологічних відносин, тобто головним індикатором ступеня виконання завдань трансформаційного процесу виступає рівень задоволення суспільних потреб: економічного характеру (потреб у продуктах харчування, просторі для виробничої діяльності); соціального характеру (потреб у життєвому просторі, доходах від використання земельних ресурсів, добробут соціуму); і екологічного характеру (потреб у безпечному стані земельних ресурсів).

Аналіз проблемного поля забезпечення екологічної безпеки в процесі трансформації земельних відносин дає підстави зробити такі висновки:

1. Необхідна імплементація імперативу екологічної безпеки в процес трансформації земельних відносин, оскільки протягом останніх років відбулось звуження системних трансформацій лише до можливості для окремих підприємницьких структур придбавати значні площі сільгоспугідь і отримувати надприбутки за рахунок природної ренти та низької оплати праці, тобто за минулі роки відбулась абсолютизація права власності на земельні ресурси, що входить у протиріччя з інтересами суспільства.

2. Забезпечення екологічної безпеки земельних ресурсів менш залежить від права приватної власності, чим від дієвого економічного

механізму щодо жорсткого контролю за використанням земель проведенням агротехнічних і агрохімічних робіт, дотриманням сівозмін, ефективним використанням малопродуктивних земель, консервацією порушених, що потребує відповідного методологічного забезпечення і подальшого формування правового базису в напрямку встановлення жорстких екологічних вимог, інтенсифікації державного нагляду і контролю.

3. Необхідна активізація механізмів економічного стимулювання раціонального землекористування, наприклад, компенсаційні виплати за поліпшення якості земель; пільгове оподаткування у разі здійснення фізичними та юридичними особами за власний рахунок заходів щодо захисту земель від ерозії, підвищення родючості земель та інших робіт передбачених програмами з охорони земель; звільнення від сплати земельного податку, коли на земельних ділянках виконуються роботи з рекультивації, меліорації та консервації тощо.

Література:

1. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. – [2-е вид., переробл. і допов.] – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 218с.
2. Трегобчук В. М. Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері: наук. доп. /В. М. Трегобчук, Н. М. Скурська, В. Д. Яровий. – К. : Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2004.– 47 с.
3. Новаковський Л.Я. Регіональна земельна політика / Л.Я. Новаковський, М.І. Шквир. – К. : Вид-во "Урожай", 2006. – 178 с.
4. Єрмоленко В. До питання нормативного визначення поняття "земельні відносини" / В. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - №8. – с. 70-71.
5. Сафонова В.И. Трансформация аграрных земельных отношений в природопользовании Украины. Монография. – Симферополь: ИТ «АРИАЛ», 2009. – 378с.
6. Барановський В.А. та інші. Україна. Еколого-географічний атлас. Атлас – монографія. – К.: Варта, 2006. – 220с.
7. Мішенін Є.В. Соціально-економічні та фінансові проблеми сталого сільського розвитку / Є.В.Мішенін, Р.П.Косодій, В.М.Бутенко. – Суми: ТОВ «ТД «Папірус», 2011. – 334с.
8. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / Бетлій М., Бородіна О., Бородін С., Гайдуцький А. та ін, за ред. О.М.Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496с.
9. Купинец Л.Е. Экологизация продовольственного комплекса: теория, методология, механизмы – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2010. – 712с.

10. Купинец Л.Е. Стратегические ориентиры и механизмы экономического обновления регионального агропромышленного комплекса / Купинец Л.Е. /. – Одесса: Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. НАН Украины, 2008. – 380 с.

Abstracts

Kupinets L.E., Zhavnerchik O.V.

Genesis of ecological safety in the context of transformation the land relations.

In the article becoming and development the ecological safety is considered as a set of processes and actions for its achievement through the prism of transformation the landed relations. The problem field of transformation process is defined, direction on forming the policy of achievement the ecological safety during realization economic interests in the sphere of the landed relations is defined.